

ACHITEKTONICKÉ STOPY FIRMY BAŤA VE ZLÍNĚ

INFORMAČNÍ CENTRUM BAŤA



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Vila Tomáše Bati

Na okraji Zlína, naproti své továrně za řekou Dřevnicí, nechal Tomáš Baťa v letech 1909–1912 postavit svou vilu. Novému domu dal vzezření známý pražský architekt Jan Kotěra, zahradní úpravy navrhl další pražský tvůrce F. Thomayer. Tomáš Baťa (1876–1932) založil a 38 let vedl zlínský podnik, který se z původní továrny na boty rozrostl v průmyslový a obchodní komplex s pobočkami v celém světě, r. 1931 firma Baťa zaměstnávala v Československu 31 000 lidí. Po r. 1945 vila přestala sloužit k bydlení, v 50.–90. letech v ní byl dům pionýrů a mládeže.

Od r. 1998 zde sídlí Nadace Tomáše Bati.



Tovární areál – budova č. 14

Naproti zlínskému nádraží budoval Tomáš Baťa od r. 1900 rozsáhlý tovární areál. Podle projektu F. L. Gahury „Továrna v zahradách“ z r. 1924 zde vyrůstaly desítky typizovaných továrních budov z červených cihel a bílého betonu obklopených zelení stromů a trávníků. Od r. 1931 firma Baťa stavěla početné továrny v zahraničí a podle zlínského vzoru tam vyrůstaly podobně vyhlížející tovární komplexy. Mnohé z továrních budov ve zlínském areálu začaly kolem r. 2000 měnit své poslání. V budově č. 14 jsou po rozsáhlé rekonstrukci umístěny od r. 2013 zlínské muzeum a galerie. Součástí muzejních expozic je také bývalé Baťovo muzeum obuvi, které bylo původně s tehdejšími svými sbírkami zpřístupněno veřejnosti již r. 1930.



Obytný dům (dělník firmy Bat'a)

Ve svahu nad městem, nedaleko za hotelem Moskva, je domek z červených cihel, který se ve 20. až 30. letech stal typickým pro obytnou výstavbu firmy Baťa. Červené cihlové domky se stavěly zpočátku pro čtyři, později obvykle pro dvě rodiny a byly obklopeny zahrádkami.

Ve Zlíně se osvědčily a ve 30. letech se “exportovaly” do dalších baťovských obytných kolonií v Československu a také ve Švýcarsku, Francii, Anglii a v dalších zemích. Tento zlínský domek představuje způsob bydlení Baťových zaměstnanců a je dnes přístupný po dohodě s jeho uživatelem.



Obytný dům (vedoucí pracovník firmy Bat'a)

V ulici U Lomu stojí dům projektovaný a pak obývaný architektem V. Karfíkem. Patří ke skupině obytných domů, jejichž výstavba byla výsledkem architektonické soutěže r. 1935. Tuto soutěž uspořádala firma Baťa ve snaze získat pro bytovou výstavbu nové projekty a náměty. Členem poroty soutěže byl známý architekt Le Corbusier.



Tržnice

První Baťův obchodní dům se stavěl r. 1926 a v prosinci téhož roku se otevírala jeho dokončená třietážová budova. Byly v ní obchody, jídelny a také prostory pro zábavu a společenské účely, mj. i kino. V r. 1932 získala budova pojmenování “Tržnice”.

Původnímu poslání slouží objekt i dnes se svými obchody, kavárnou, restaurací.



Obchodní dům

V letech 1930–1931 vyrostl na náměstí Práce desetietážový Baťův obchodní dům, podle projektu F. L. Gahury. Byla to první zlínská výšková budova napodobující mrakodrapy. Svým vybavením a fungováním tento supermoderní obchodní dům lákal zákazníky i návštěvníky Zlína. V dalších dobách měnil majitele (znárodnění) a také názvy (Předvoj, Prior). V roce 2018 skončila kompletní rekonstrukce a Obchodní dům s několika restauracemi a obchody opět slouží.



Hotel Moskva

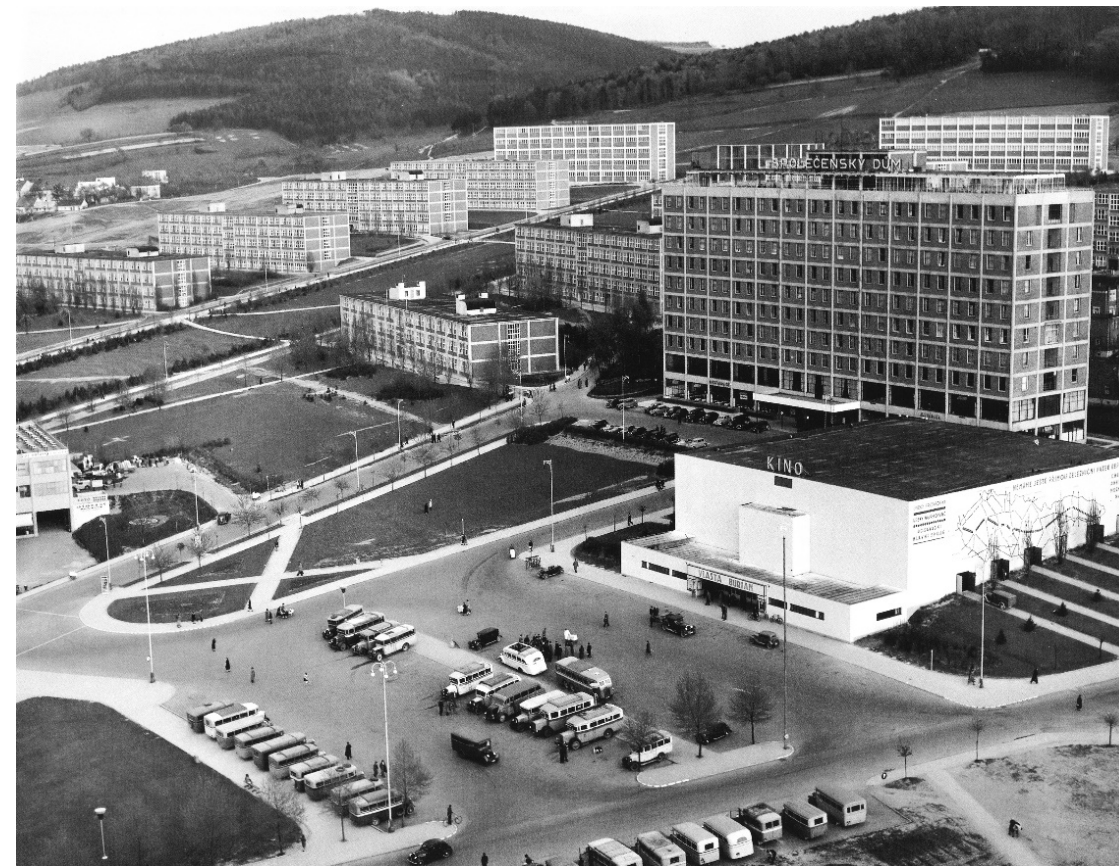
Podle projektu architekta M. Lorence se r. 1931 začal na náměstí Práce stavět Baťův hotel. Dokončení dvanáctietážové budovy se provádělo podle návrhů architekta V. Karfíka a v prosinci 1932 se v hotelu zahajoval provoz. V přízemí byly dvě restaurace, nahoře na terase pak přibyla kavárna. Ubytovací pokoje přibývaly postupem času s dokončováním jednotlivých etáží. Místo původního názvu Společenský dům dostal hotel po r. 1948 jméno Moskva.

Svému účelu slouží budova i dnes: nabízí ubytování, jsou zde restaurace a kavárny, v sálech prvního patra se konají plesy.



Velké kino

Podle projektu F. L. Gahury z r. 1931 stavěla firma Baťa na náměstí Práce velkou budovu nového biografu. Od ledna 1932 tu vyrůstala rozměrná železná konstrukce pro rozlehlý sál, a v září sem přišli diváci na první promítání. Sál měl kapacitu přes 2 000 míst a toto nové Velké kino se stalo typickou součástí Baťova supermoderního Zlína. V letech 1940–1941 kino hostilo národní přehlídky české filmové tvorby nazvané „Filmové žně“. Od r. 1961 se zde dlouho konaly mezinárodní festivaly filmů pro děti a mládež.



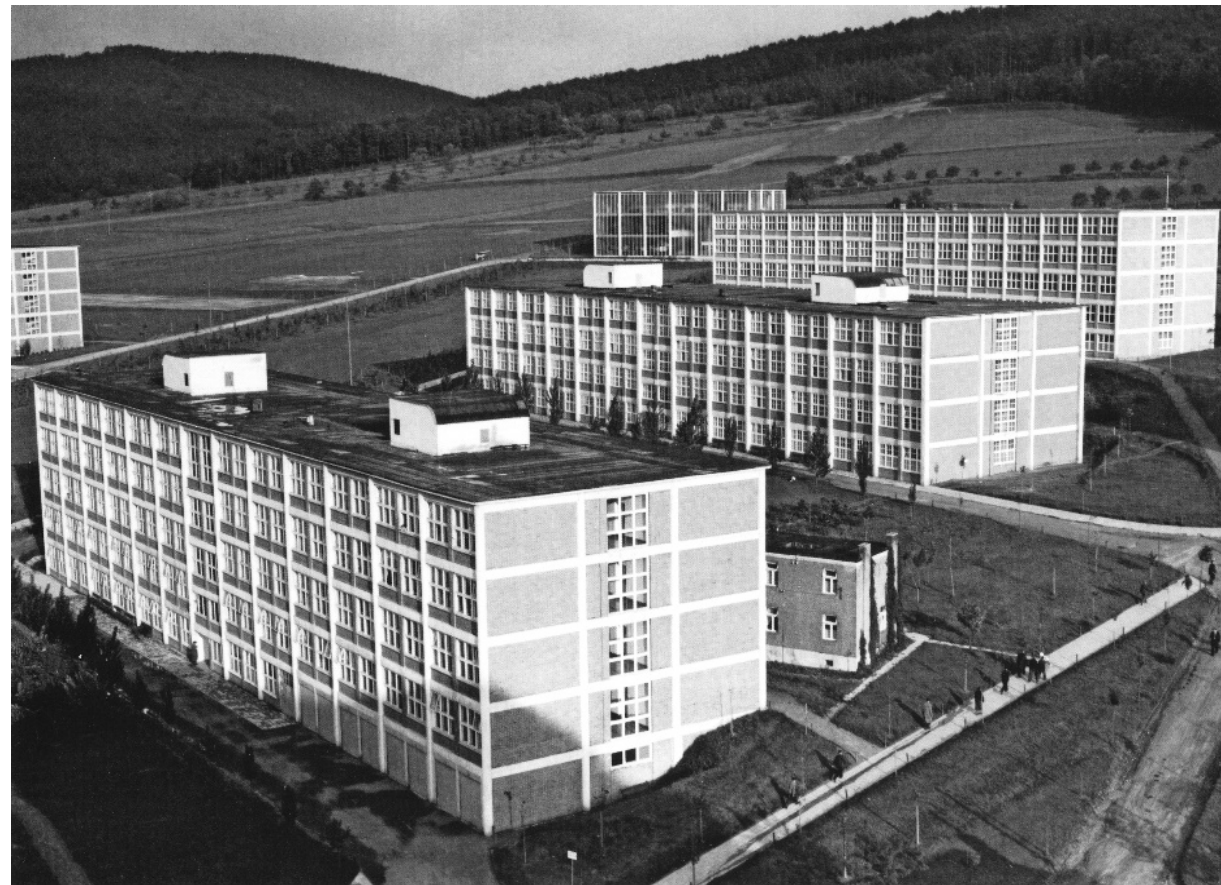
Bat'ův mrakodrap

Pro rostoucí Baťovy závody byla v letech 1936–1939 postavena nová správní budova zvaná „mrakodrap“ nebo budova č. 21. Na okraji továrního areálu a zároveň poblíž náměstí Práce vyrostl podle projektu architekta V. Karfíka sedmnáctietážový kolos vysoký 72 m. Ke špičkovému vybavení mj. patřila šéfovská kancelář umístěná ve výtahu. Reprezentativní interiéry byly zařízeny pro vedoucí představitele firmy J. A. Baťu, D. Čiperu, H. Vavrečku, J. Hlavničku. Vedení firmy Baťa bylo po skončení války ze Zlína přeneseno do Londýna (1945) a později do Toronta (1962). Zlínský mrakodrap užívalo do konce 20. století vedení zdejších průmyslových závodů. Po důkladné rekonstrukci sídlí v budově od r. 2004 orgány Zlínského kraje a finanční úřad.



Internát

V prostoru nad obchodním domem a nad hotelem Moskva stojí skupina budov, které byly původně ubytovny (internáty) Baťových učňů – Mladých mužů, Mladých žen. Shodně architektonicky řešené budovy internátů vyrůstaly v letech 1928–1937 ve dvou mohutných řadách, jedna stoupala do svahu nad obchodním domem a sloužila k ubytování chlapců, druhou řadu tvořily dívčí internáty nad školní čtvrtí. Bydlely tu tisíce učňů, ke kterým mj. patřily ve 30. letech také skupiny mladých Jugoslávců, Holanďanů, Poláků, Francouzů, Švýcarů, Angličanů, Němců, Egyptanů, Indů. Po absolvování učebního oboru mohli mladí lidé pokračovat ve studiu na firemních středních a vyšších školách ve Zlíně. Několik budov internátů dnes patří k objektům Univerzity Tomáše Bati.



Budova ve školní čtvrti

V sousedství rektorátu univerzity stojí Fakulta multimediálních komunikací, která sídlí v typické baťovské školní budově. Navrhl ji architekt M. Lorenc a byla otevřena r. 1931 jako živnostenská škola, kterou pak vystřídala r. 1935 obchodní akademie. Středoškolskému vzdělávání objekt sloužil přes šest desetiletí, naposled zde sídlila do sklonku 90. let Střední průmyslová škola stavební. Budova se pak v letech 1998–2000 nákladně rekonstruovala pro vysokoškolské využití a byla v ní umístěna nově zřízená Fakulta multimediálních komunikací Univerzity Tomáše Bati (2002).



Památník Tomáše Bati

Na vrcholu parkového prospektu mezi internáty navrhl architekt F. L. Gahura r. 1932 dominantně umístěnou budovu muzea. Její poslání bylo krátce poté modifikováno – r. 1933 se tu vystavěla budova nazvaná Památník Tomáše Bati. Gahura ji navrhl s krystalicky čistými architektonickými liniemi, aby vyjádřil Baťovy vlastnosti – velkorysost, jasnost, vzlet, optimismus, prostotu. V červenci 1933 byl Památník otevřen s expozicí obuvnického muzea, přehledem o vývoji Baťových závodů nebo o historických proměnách Zlína. Po únoru 1948 z ní byly odstraněny předměty a dokumenty z baťovské éry. S novým názvem “Dům umění” se změnilo i využití budovy – sál pro koncerty se sídlem filharmonie (1953), galerie výtvarného umění (1957). Po přestěhování galerie r. 2013 byla budova nákladně restaurována a r. 2018 zpřístupněna.



Studijní ústav

V rozměrné budově vlevo od Památníku Tomáše Bati je dnes gymnázium, ale původně byl tento objekt zaměřen na širší vzdělávací funkce. Byl projektován architektem F. L. Gahurou a otevřen na jaře 1936 pod názvem Studijní ústav I. Soustředily se tu vzdělávací aktivity, které měly u firmy Baťa hluboké kořeny – od r. 1919 Baťa nabízel svým zaměstnancům zdokonalovací kursy a různé formy rozvíjení vzdělání. V nové budově Studijního ústavu se ke zdokonalovacímu vzdělávání přidružily výzkumné programy, shromažďovaly se tu pozoruhodné technologické sbírky. V této budově se r. 1936 konal I. zlínský salon jako přehlídka českého výtvarného umění. K původnímu poslání budova sloužila do konce 40. let, později byla předána ke školnímu vzdělávání.



Bat'ova nemocnice

V r. 1926 Tomáš Baťa oznámil záměr vybudovat nemocnici. Architekt F. L. Gahura vypracoval projekt komplexu pavilonů stojících v parkově upraveném prostoru, r. 1927 byly postaveny čtyři budovy a téhož roku začalo ošetřování pacientů. Nemocnici vedl významný lékař a organizátor B. Albert, budování areálu pokračovalo do r. 1936 a pak i v letech 1939–1941. Výstavbou v 70. až 80. letech přibyla řada nových velkých objektů.

Rozsáhlý nemocniční areál Baťovy nemocnice slouží svému účelu i dnes.



Lesní hřbitov

Rostoucímu Zlínu přestal dostačovat dosavadní hřbitov a městská správa přistoupila k záměru zřídit nové pohřebiště na rozsáhlém lesním pozemku na návrší nad městem. Nový Lesní hřbitov, vytvořený podle projektu architekta F. L. Gahury, byl vysvěcen r. 1932 a téhož roku zde byl pohřben Tomáš Baťa. Svůj hrob tu má též architekt Gahura; jeho dílem je vysoký kamenný kříž umístěný uprostřed hlavní aleje. Na pravé straně areálu byla r. 1979 dokončena podle projektu J. Čančíka budova krematoria.

